

đe u borbi protiv siromaštva, nastavljajući projekte koje je habsburška vlast započela ili planirala, a koji se prvenstveno odnose na popravljavanje puteva i željeznice. Mreža puteva koja je izgrađena za vrijeme austro-ugarske vlasti u Bosni i Hercegovini povećivala je Sarajevo sa ostalim većim gradovima. Lokalne vlasti nastavile su gradnju puteva Sarajevo-Olovo, Fojnica-Bugojno, te Visoko-Kakanj-Zenica. U Zagrebačkoj oblasti je pored sanacije propalih puteva bilo potrebno riješiti problem poplava. Ovdje su poslušili nacrti projekta za izgradnju zaštite protiv poplava koje je planirala realizirati habsburška vlast.

Na kraju knjige nalazi se popis skraćeni- ca, dijagrama, tabela, karata, te popis korištenih izvora i literature.

Autorica u svojoj knjizi daje detaljan opis uvođenja samouprave i njenog provođenja, imajući u vidu dešavanja na političkoj sceni Kraljevine SHS. Ozbiljnost rada ogleda se u metodološkom pristupu, kao i u bogatom odabiru izvora i literature. Sama knjiga zasigurno nudi veliki doprinos razumijevanju problematike vezane za uspostavu vlasti 1918. godine, te kao takva može naći svoju publiku u naučnim krugovima ■

Aldina Krečo

Husnija Kamberović, *Mehemed Spaho (1883-1939): Politička biografija*. Sarajevo: Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca, 2009, 280 str.

Kada se želi historiografski sagledati određeni vremenski period, a naročito ukoliko se radi o historiji XX stoljeća, jedan od veoma čestih metodoloških obrazaca za to svakako je i pisanje političkih biografija istaknutnih ličnosti. Time se detaljnim praćenjem političkoga rada određene ličnosti, dakako uz odgovarajuću i obaveznu kontekstualizaciju, postiže nevjerovatan rezultat. Autori historiografskog štiva te vrste pišući biografiju jedne ličnosti pišu zapravo historiju jednoga vremena i prostora. I naravno, zbog toga je politička biografija, kao takva, često prisutna i izuzetno poželjna. Zato je, recimo, američka historiografija u dobroj mjeri obilježena pisanjem biografija američkih predsjednika i drugih istaknutih političara.

U slučaju bosanskohercegovačke historiografije, politička biografija je rijetko prisutna kao vrsta, a još je teže pronaći kvalitetnu političku biografiju. Ako je suditi prema knjizi koju ovom prilikom predstavljamo, čini se kako je i tu situaciju moguće prevazići. Uz navedeno, postoji još nekoliko razloga zašto se knjiga Husnije Kamberovića o Mehmedu Spahi ističe svojom značajnošću. U vremenu narušenog sistema vrijednosti u društvenoj, ekonomskoj, političkoj, znanstvenoj (!) sferi života pisanje i objavljivanje ovakve knjige postaje hvale vrijedan čin. Odlučivši se za pisanje političke biografije Mehmeda Spahe, jednog od najznačajnijih bošnjačkih političkih lidera XX stoljeća, Kamberović je primijenio mo-

del, do sada već korišten od pojedinih historičara, u kojem izvorni dokumenti govore o političkoj djelatnosti Mehmeda Spahe. Istine radi, postoje i drugi modeli pisanja političkih biografija, ali ovaj, zasnovan na primarnoj izvornoj građi, u osnovi garantira kvalitetan proizvod. Radi se o izvornoj građi arhivskih fondova iz Sarajeva i Banje Luke kao i onovremenoj štampi među kojima se ističe list *Pravda*, glasilo JMO, koji je vjerno pratio Spahin politički rad. Ovakvim pristupom postignuta je dvostruka korist. Osim što su izbjegnuta nepotrebna ponavljanja onoga što se do sada znalo o Mehmedu Spahi, ostavljena je i otvorena mogućnost za dalja istraživanja, što je autor i naglasio u uvodnom dijelu. Međutim, jedna druga stvar vezana uz ovu knjigu čini se također veoma značajnom. Naime, radi se o jednom široko rasprostranjenom uvjerenju kod Bošnjaka, kako su svi njihovi značajniji politički lideri u XX stoljeću okončali život kao žrtve određene vrste zavjere. Dodatne debate o ovakvim temama, ne samo da nisu doprinosile objektivnijem sagledavanju historijskih činjenica nego su vrlo često pažnju javnosti vodile u savim krivom pravcu. Zbog toga je Kamberović i odlučio da ponudi političku biografiju utemeljenu na provjerenim izvorima, što je u Uvodu i naglasio, ostavljajući pretpostavke i neutemeljeni romantizam izvan korica ove knjige.

Posmatrana kao ukoričena cjelina, politička biografija Mehmeda Spahe podijeljena je u četiri velika poglavlja čija hronologija prati najznačajnije vremenske graničnike jugoslavenske historije međuratnog perioda. Iz ove hronologije izdvajamo prvo poglavlje *Mehmed Spaho do kraja Prvog svjetskog rata* (str. 13-23) u kojem su opisani politički počeci mladoga Spahe koji je, nakon školovanja u Beču, počeo

raditi kao sekretar Trgovačko-obrtničke komore, a vrlo brzo se aktivirao i u Gradskom vijeću spojivši tako politički angažman i ekonomiju. Sudeći prema prvim političkim istupima, vidljivo je Spahino političko umijeće koje je ukazivalo na veliku političku karijeru koja je bila ispred njega.

Neizvjesnost Prvog svjetskog rata, ratni problemi, kao i tada veoma aktuelno pitanje političkog i državno-pravnog uređenja južnoslavenskih zemalja veoma su teške okolnosti u kojima je Mehmed Spaho izoštravao svoju političku vještinu i protokom vremena postajao sve značajnijim akterom političke scene. Sa takvih je pozicija i pristupio političkoj opciji JMO i veoma brzo postao neprikosnoveni lider stranke što je već pokazao na izborima održanim 1923. godine. Nastupajući sa stranačkih pozicija, borbe za autonomnost Bosne i Hercegovine unutar Kraljevine SHS i borbe za interese muslimana u Bosni i Hercegovini, Mehmed Spaho je izgradio svoj prepoznatljivi politički pristup koji ga je i definirao kao neprikosnovenog političkog lidera. Bio je ministar u nekoliko jugoslavenskih vlada, a na povremene prigovore unutarstranačkih protivnika kako je odstupio od stranačkog programa branio se činjenicama da je isto tako, u znak neslaganja sa politikom Vlade čije je bio član, odstupao sa pozicije podnoseći ostavku. Vrlo često, ovakvim djelovanjem uspijevao je iznuditi saglasnost za pojedine političke projekte koje je zagovarao pokazujući se time kao vješt političar koji u datim okolnostima postiže ono što je realno bilo moguće. Takvom politikom je i postigao da na izborima 1927. godine potvrdi JMO kao najjaču bosanskohercegovačku stranku.

U vremenu diktature, poslije 6. januara 1929. godine, Mehmed Spaho nije bio politički aktivan jer to nije bilo ni moguće, ali

je bio veoma oprezan naspram bilo kojeg pokušaja političkog i javnog djelovanja, tražeći time mogućnost za svoje istupe i iznošenje svojih stavova, ostajući sve vrijeme u kontaktu sa političkim djelatnicima iz čitave Jugoslavije. Na tragu takvih aktivnosti, u kontekstu slabljenja šestojanuarskog režima, ubistva kralja Aleksandra u Marseilleu 1934. godine, Spaho se ponovo politički aktivirao uzevši značajnog udjela u formiranju Jugoslavenske radikalne zajednice (JRZ). Aktiviravši se ponovo u političkom životu, Spaho je ostao politički aktivan sve do smrti 1939. godine.

Pitanje pokušaja atentata na Mehmeda Spahu i konačno, pitanje okolnosti pod kojima je okončao svoj život u ovoj knjizi je predstavljeno na izuzetan način. Ne radi se, naime, o autorovom pristajanju na stavove koji, nekako na prvu pomisao o smrti Spahe, tvrde kako se radilo o zavjeri i ubistvu. Kao i u slučaju neuspjelih atentata, i u slučaju Spahine smrti čitaocima se ne nameće zaključak. Umjesto toga, ponuđeni su izvori kojima se raspolaže. Tumačenja, objašnjenja i analize Spahine smrti čiji smo mi savremenici su adekvatnim pojašnjenjima krajnje demaskirana i kao takva protumačena u kontekstu u kojem su nastala.

Kako ova biografija ne bi ostala samo na prikazivanju političkog angažmana u sferi parlamentarnih i Vladinih aktivnosti, prikazan je i značajan Spahin angažman u djelatnosti IVZ između dva svjetska rata, kao i aktivnosti grada Sarajeva. I tu su možda najbolje prikazane činjenice koje prate svaku političku ličnost i politiku kao takvu. Nije, dakako, ni Spahi bilo strano povezivanje sa najbližim srodnicima i njihovo uključivanje u politički i javni život. To je, na kraju krajeva, najbolje pokazao čin imenovanja njegovog brata Fehima za reisu-lulemu Islamske vjerske zajednice.

No, bez obzira na sve, ostaje na mjestu konstatacija kako je Spaho bio najznačajnija politička ličnost prve polovine XX stoljeća, koja je političkom mudrošću iz svake situacije nastojala ostvariti najbolje rezultate za zajednicu koju je predstavljala. Stoga je opravdana autorova uporedba sa liderom SLS Antonom Korošecom, koji je također bio dovoljno mudar i pragmatičan političar. Nastupajući sa pozicije lidera JMO, Spaho je znao da nije moguće ostvariti sve političke ciljeve i programe, ali je isto tako znao da milion glasova koje je imao iza sebe predstavlja ipak značajan faktor u političkom životu. Nije neopravdano na ovome mjestu spomenuti i Spahinu koliko životnu toliko i političku mudrost: "Naša je budućnost, a prošlost je onih koji žele da pomoću sile vladaju".

Kako bi sliku o Mehmedu Spahi upotpunio u cijelosti, autor je u drugom dijelu knjige uz veoma značajan broj dokumenata, ponudio i jako zanimljiv album fotografija koje prate Spahin život od đaćkih dana do mezara pored Gazi Husrev-begove džamije, gdje je ukopan nakon smrti. Istina, ponuđene fotografije nisu potpisane, tako da je teško identificirati sve ličnosti i situacije u kojima se Spaho nalazio, ali to svakako može biti naredni istraživački zadatak. S time se priča o Spahi u ovoj knjizi završava. No, svakako se ne završava i posao oko istraživanja drugih detalja vezanih za Spahin život i djelo. U tome je i smisao posla generacija historičara koji su radili i koji će raditi ovaj posao. Sa ovom knjigom, osim što smo dobili odličnu političku biografiju, sigurno smo dobili i svojevrsan historiografski putokaz ■

Amir Duranović